

TRƯỜNG ĐẠI HỌC THƯƠNG MẠI

Chủ biên: TS. Chu Thị Thủy

GIÁO TRÌNH TRẢ CÔNG LAO ĐỘNG TRONG DOANH NGHIỆP

NHÀ XUẤT BẢN HÀ NỘI - 2019

LỜI NÓI ĐẦU

Với xu hướng toàn cầu hóa, hội nhập kinh tế và cách mạng công nghiệp 4.0, kinh tế Việt Nam đang trên đà phát triển mở rộng giao lưu trên trường quốc tế. Đối với các doanh nghiệp đây vừa là cơ hội vừa là thách thức. Các doanh nghiệp cần có những thay đổi tích cực từ bên trong của mình để tồn tại và phát triển bền vững. Trong đó việc trả công lao động đối với các doanh nghiệp trở nên quan trọng hơn bao giờ hết. Các doanh nghiệp cần có những chính sách trả công thích hợp để duy trì lực lượng lao động ổn định, đồng thời giữ chân những người lao động có trình độ cao. Trả công ổn định, hợp lý luôn là một yếu tố giúp người lao động trong doanh nghiệp yên tâm công tác, có cơ sở khoa học để trả công lao động đảm bảo nguyên tắc “làm theo năng lực và hưởng theo lao động” góp phần thực hiện các mục tiêu kinh tế - xã hội của Đảng, Nhà nước đặt ra trong từng giai đoạn.

Theo Nghị quyết số 27-NQ/TW ngày 21 tháng 5 năm 2018 của Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng, Việt Nam đã trải qua 4 lần cải cách chính sách tiền lương vào các năm 1960, năm 1985, năm 1993 và năm 2003. Kết luận Hội nghị Trung ương 8 khoá IX về Đề án cải cách chính sách tiền lương, bảo hiểm xã hội và trợ cấp ưu đãi người có công giai đoạn 2003 - 2007 đã từng bước được bổ sung, hoàn thiện theo chủ trương, quan điểm chỉ đạo của Đại hội Đảng các khoá X, XI, XII, Kết luận Hội nghị Trung ương 6 khoá X, đặc biệt là các Kết luận số 23-KL/TW, ngày 29/5/2012 của Hội nghị Trung ương 5 và Kết luận số 63-KL/TW, ngày 27/5/2013 của Hội nghị Trung ương 7 khoá XI. Nhờ đó, trả công trong khu vực doanh nghiệp và chính sách tiền công của doanh nghiệp từng bước được hoàn thiện theo cơ chế thị trường có sự quản lý của Nhà nước. Đây là Nghị quyết chuyên đề đầu tiên của Trung ương Đảng về cải cách tiền lương từ trước tới nay, trong khu vực doanh nghiệp thực hiện trả lương ngang bằng nhau đối với khối doanh nghiệp nhà nước và ngoài nhà nước (loại trừ lương người đại diện chủ sở hữu, người làm công tác quản lý doanh nghiệp).

Trả công lao động thay đổi theo điều kiện phát triển kinh tế - xã hội và nhận thức của người lao động trong doanh nghiệp. Với việc áp dụng quản trị nhân lực vào trong doanh nghiệp, tiền công không chỉ đơn thuần là giá cả sức lao động, mà còn là mối quan hệ giữa người sử dụng lao

động và người lao động. Trả công cho người lao động là một phạm trù phức tạp đòi hỏi sự tính toán hợp lý, chính xác của doanh nghiệp. Việc theo dõi đầy đủ quản lý trả công và điều chỉnh khi cần thiết giúp doanh nghiệp bảo đảm sự phát triển và ổn định sản xuất, duy trì đội ngũ lao động có chất lượng, nhiệt tình cống hiến vì mục tiêu phát triển bền vững.

Giáo trình Trả công lao động trong doanh nghiệp nhằm trang bị cho người học những kiến thức và kỹ năng nghiệp vụ cơ bản về trả công và tổ chức quản lý trả công trong doanh nghiệp. Người học sau khi nghiên cứu học phần này thực hiện được nghiệp vụ trả lương, trả phụ cấp lương, trả thưởng và trả phúc lợi trong các doanh nghiệp thuộc mọi thành phần kinh tế.

Giáo trình Trả công lao động trong doanh nghiệp được viết theo chương trình đào tạo Ngành Quản trị nhân lực Chuyên ngành đào tạo Quản trị nhân lực doanh nghiệp do Hiệu trưởng Trường Đại học Thương mại phê chuẩn theo Quyết định số 81/QĐ-ĐHTM ngày 10 tháng 02 năm 2017 và được Hiệu trưởng phê duyệt làm giáo trình chính thức dùng trong giảng dạy và học tập tại Trường Đại học Thương mại. Giáo trình này cũng được sử dụng làm tài liệu nghiên cứu tham khảo cho các nhà nghiên cứu, các cán bộ quản trị nhân lực, quản lý kinh tế, quản trị kinh doanh ở các cơ quan quản lý và doanh nghiệp.

Giáo trình Trả công lao động trong doanh nghiệp do tập thể giảng viên Bộ môn Kinh tế nguồn nhân lực, Khoa Quản trị nhân lực, Trường Đại học Thương mại biên soạn với các nội dung cung cấp những thông tin, những kiến thức cơ bản, rèn luyện kỹ năng, nghiệp vụ về trả công lao động trong doanh nghiệp được trình bày trong 6 chương như sau:

- Chương 1: Tổng quan về trả công lao động trong doanh nghiệp
- Chương 2: Trả lương và phụ cấp lương trong doanh nghiệp
- Chương 3: Quản lý trả lương trong doanh nghiệp
- Chương 4: Trả thưởng trong doanh nghiệp
- Chương 5: Trả phúc lợi trong doanh nghiệp
- Chương 6: Chính sách và chế độ tiền lương của Việt Nam

Trong mỗi chương của giáo trình bên cạnh nội dung chính, phần cuối từng chương là câu hỏi ôn tập, nội dung thảo luận, bài tập tình huống hoặc bài tập thực hành và tài liệu tham khảo. Với cấu trúc đó ngoài việc cung cấp kiến thức, rèn luyện kỹ năng chuyên môn còn giúp người học chủ động hệ thống và vận dụng lý luận vào việc mở rộng kiến

thức thực tiễn thông qua các chủ đề thảo luận, tự nghiên cứu. Đồng thời, người học được rèn luyện các kỹ năng mềm như kỹ năng làm việc nhóm, kỹ năng giải quyết vấn đề, kỹ năng ra quyết định, kỹ năng thuyết trình..., trong quá trình đào tạo và tự đào tạo. Hy vọng rằng giáo trình này sẽ mang lại những kiến thức bổ ích và những kỹ năng thiết thực cho người học đang theo học chuyên ngành Quản trị nhân lực doanh nghiệp.

Giáo trình được biên soạn dưới sự chủ biên của TS. Chu Thị Thủy - Trưởng Bộ môn Kinh tế nguồn nhân lực, Khoa Quản trị nhân lực. Các chương được phân công biên soạn như sau:

Chương 1: PGS. TS. Phạm Công Đoàn;

Chương 2: TS. Chu Thị Thủy và ThS. Vũ Thị Yến;

Chương 3: PGS. TS. Phạm Công Đoàn;

Chương 4: TS. Chu Thị Thủy và ThS. Phạm Thị Thanh Hà;

Chương 5: TS. Chu Thị Thủy và ThS. Vương Thị Huệ;

Chương 6: PGS. TS. Phạm Công Đoàn và ThS. Đinh Thị Hương.

Trong quá trình biên soạn giáo trình, các tác giả nhận được những góp ý quý báu và những gợi ý khoa học có giá trị của tập thể giảng viên và Hội đồng Khoa Quản trị nhân lực, Bộ môn Kinh tế nguồn nhân lực, của các nhà khoa học, các chuyên gia trong và ngoài trường..., đặc biệt là Hội đồng Khoa học - Đào tạo Trường Đại học Thương mại, Phòng Quản lý khoa học. Các tác giả xin gửi lời cảm ơn chân thành tới các tổ chức và cá nhân nói trên.

Giáo trình Trả công lao động trong doanh nghiệp được biên soạn là kết quả của sự chọn lọc, kế thừa các công trình nghiên cứu đã có và quan điểm, nhận định của cá nhân các tác giả. Mặc dù đã có nhiều cố gắng nhưng do thời gian, kiến thức và kinh nghiệm có hạn nên chắc chắn giáo trình vẫn còn những hạn chế. Tập thể tác giả rất mong tiếp tục nhận được góp ý của các nhà khoa học, đồng nghiệp, các chuyên gia, bạn đọc cũng như của các em sinh viên để lần xuất bản sau giáo trình sẽ hoàn thiện hơn, ngày càng đáp ứng tốt cho đào tạo và nghiên cứu.

Mọi ý kiến đóng góp xin vui lòng gửi về Bộ môn Kinh tế nguồn nhân lực - Khoa Quản trị nhân lực - Trường Đại học Thương mại.

Xin trân trọng cảm ơn!

TẬP THỂ TÁC GIẢ

MỤC LỤC

DANH SÁCH BẢNG BIỂU.....	3
DANH SÁCH SƠ ĐỒ.....	4
DANH SÁCH HÌNH, HỘP.....	4
LỜI NÓI ĐẦU.....	5
ĐỐI TƯỢNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU HỌC PHẦN TRẢ CÔNG LAO ĐỘNG TRONG DOANH NGHIỆP.....	8
1. Đối tượng nghiên cứu.....	8
2. Phương pháp nghiên cứu.....	8
 CHƯƠNG 1. TỔNG QUAN VỀ TRẢ CÔNG LAO ĐỘNG TRONG DOANH NGHIỆP.....	11
1.1. Khái niệm, cơ cấu và vai trò của trả công lao động trong doanh nghiệp.....	11
1.1.1. Khái niệm và cơ cấu trả công lao động trong doanh nghiệp..	11
1.1.2. Vai trò của trả công lao động trong doanh nghiệp.....	14
1.2. Các nguyên tắc trả công lao động trong doanh nghiệp.....	16
1.2.1. Tương xứng với sự đóng góp, kích thích cá nhân và nhóm lao động nâng cao năng suất, chất lượng, hiệu quả lao động.....	16
1.2.2. Công bằng trong nội bộ.....	16
1.2.3. Tính cạnh tranh.....	16
1.2.4. Kiểm soát được chi phí và cân bằng về mặt tài chính.....	17
1.2.5. Đảm bảo tuân thủ pháp luật.....	17
1.3. Các nội dung cơ bản của trả công lao động trong doanh nghiệp.....	17
1.3.1. Trả lương và phụ cấp lương trong doanh nghiệp.....	17

1.3.2. Trả thưởng trong doanh nghiệp.....	18
1.3.3. Trả phúc lợi trong doanh nghiệp.....	19
1.4. Các yếu tố ảnh hưởng đến trả công lao động trong doanh nghiệp.....	19
1.4.1. Các yếu tố bên ngoài doanh nghiệp.....	20
1.4.2. Các yếu tố bên trong doanh nghiệp.....	21

CHƯƠNG 2. TRẢ LƯƠNG VÀ PHỤ CẤP LƯƠNG TRONG DOANH NGHIỆP.....	27
2.1. Khái niệm trả lương và chức năng của tiền lương trong doanh nghiệp.....	27
2.1.1. Khái niệm trả lương trong doanh nghiệp.....	27
2.1.2. Chức năng của tiền lương trong doanh nghiệp.....	30
2.2. Hình thức và phương pháp trả lương trong doanh nghiệp... 32	32
2.2.1. Các hình thức trả lương trong doanh nghiệp.....	32
2.2.2. Phương pháp trả lương trong doanh nghiệp.....	44
2.3. Quy trình xây dựng thang bảng lương trong doanh nghiệp... 51	51
2.3.1. Nghiên cứu, vận dụng mức lương tối thiểu mà Nhà nước ban hành.....	52
2.3.2. Khảo sát các mức lương đang thịnh hành trên thị trường.....	52
2.3.3. Đánh giá công việc.....	52
2.3.4. Xác định các ngạch lương và tiền lương trong ngạch.....	56
2.3.5. Trình bày thang bảng lương.....	58
2.3.6. Mở rộng ngạch lương thành các bậc lương trong mỗi ngạch đó.....	63
2.4. Xác định quỹ lương và đơn giá tiền lương trong doanh nghiệp.....	64
2.4.1. Xác định quỹ lương trong doanh nghiệp.....	64
2.4.2. Xác định đơn giá tiền lương trong doanh nghiệp.....	66
2.5. Chế độ phụ cấp lương trong doanh nghiệp.....	71

2.5.1. Khái niệm và bản chất của phụ cấp lương.....	71
2.5.2. Các hình thức phụ cấp và cách xác định.....	75
CHƯƠNG 3. QUẢN LÝ TRẢ LƯƠNG TRONG DOANH NGHIỆP...	94
3.1. Khái niệm và mục tiêu của quản lý trả lương trong doanh nghiệp.....	94
3.1.1. Khái niệm quản lý trả lương trong doanh nghiệp.....	94
3.1.2. Mục tiêu của quản lý trả lương trong doanh nghiệp.....	95
3.2. Xây dựng chính sách trả lương trong doanh nghiệp.....	96
3.2.1. Yêu cầu của việc xây dựng chính sách trả lương trong doanh nghiệp.....	96
3.2.2. Nội dung chính sách trả lương trong doanh nghiệp.....	96
3.2.3. Chính sách trả lương trong doanh nghiệp.....	98
3.3. Hệ thống trả lương trong doanh nghiệp.....	99
3.3.1. Trả lương theo công việc.....	99
3.3.2. Trả lương theo thành tích.....	110
3.3.3. Trả lương theo năng lực.....	115
3.3.4. Trả lương 3Ps.....	116
3.4. Đàm phán tiền lương trong doanh nghiệp.....	118
3.4.1. Các nguyên tắc chủ yếu trong đàm phán tiền lương.....	118
3.4.2. Quy trình đàm phán tiền lương.....	119
3.5. Tổ chức trả lương trong doanh nghiệp.....	120
3.5.1. Tổ chức bộ máy quản lý trả lương.....	120
3.5.2. Quy trình thực hiện trả lương trong doanh nghiệp	121
CHƯƠNG 4. TRẢ THƯỞNG TRONG DOANH NGHIỆP.....	128
4.1. Khái niệm, ý nghĩa của trả thưởng trong doanh nghiệp....	128
4.1.1. Khái niệm trả thưởng trong doanh nghiệp.....	128
4.1.2. Ý nghĩa của trả thưởng trong doanh nghiệp.....	129

4.2. Nội dung của tổ chức trả thưởng trong doanh nghiệp.....	131
4.2.1. Xây dựng kế hoạch trả thưởng trong doanh nghiệp.....	131
4.2.2. Xác định nguồn tiền thưởng của doanh nghiệp.....	131
4.2.3. Xác định tiêu chuẩn thưởng và mức thưởng trong doanh nghiệp.....	132
4.2.4. Lựa chọn các hình thức thưởng trong doanh nghiệp.....	132
4.2.5. Tổ chức xét thưởng và trả thưởng trong doanh nghiệp.....	142
CHƯƠNG 5. TRẢ PHÚC LỢI TRONG DOANH NGHIỆP.....	149
5.1. Khái niệm và sự cần thiết của trả phúc lợi trong doanh nghiệp.....	149
5.1.1. Khái niệm trả phúc lợi trong doanh nghiệp.....	149
5.1.2. Sự cần thiết của trả phúc lợi trong doanh nghiệp.....	150
5.2. Các loại phúc lợi trong doanh nghiệp.....	151
5.2.1. Phúc lợi theo quy định của pháp luật.....	151
5.2.2. Phúc lợi tự nguyện.....	156
5.2.3. Các khoản có tính chất trả phúc lợi trong doanh nghiệp.....	162
5.3. Xây dựng và tổ chức thực hiện các chương trình phúc lợi trong doanh nghiệp.....	162
5.3.1. Mục tiêu của chương trình phúc lợi trong doanh nghiệp....	162
5.3.2. Nguyên tắc xây dựng chương trình phúc lợi trong doanh nghiệp.....	163
5.3.3. Các bước xây dựng chương trình phúc lợi trong doanh nghiệp.....	163
5.3.4. Tổ chức thực hiện các chương trình phúc lợi trong doanh nghiệp.....	164
CHƯƠNG 6. CHÍNH SÁCH VÀ CHẾ ĐỘ TIỀN LƯƠNG CỦA VIỆT NAM.....	170
6.1. Chính sách tiền lương của Nhà nước.....	170

6.1.1. Khái niệm chính sách tiền lương của Nhà nước.....	170
6.1.2. Nội dung chính sách tiền lương của Nhà nước.....	172
6.2. Chế độ tiền lương của Việt Nam.....	178
6.2.1. Chế độ tiền lương tối thiểu.....	179
6.2.2. Chế độ tiền lương cấp bậc.....	186
6.2.3. Chế độ tiền lương chức vụ	192
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	200
PHỤ LỤC.....	202

NHÀ XUẤT BẢN HÀ NỘI

Số 4, Tổng Duy Tân, quận Hoàn Kiếm, Hà Nội

Điện thoại: (024)38252916. Fax: (024)39289143

GIÁO TRÌNH
TRẢ CÔNG LAO ĐỘNG
TRONG DOANH NGHIỆP

Chịu trách nhiệm xuất bản:

Tổng Giám đốc - Tổng Biên tập

LÊ TIẾN DŨNG

Biên tập: ĐẶNG THỊ TÌNH

Trình bày: DUY NỘI

Bìa: PHẠM DUY

Sửa bản in: VĂN QUÝ - MAI THANH

Đối tác liên kết xuất bản: Trường Đại học Thương Mại

In 500 cuốn, khổ 16x24 cm, tại Công ty TNHH sản xuất thương mại Hưng Hà

Địa chỉ: số 9 TT điện tử Sao Mai, Nghĩa Đô, Cầu Giấy, Hà Nội

Số xác nhận đăng ký xuất bản: -2019/CXBIPH/...../HN.

Quyết định xuất bản số:/QĐ-HN ngày/2019.

ISBN: 978-604-55-..... In xong và nộp lưu chiểu năm 2019.